

15.12.2021

Mäntsälän kunta
Ahonen Mika
Heikinkuja 4
04600 Mäntsälä

Keski-Uudenmaan alueellisen vastuuseumeon lausunto Mäntsälän yleiskaavan luonnoksesta

HEL 2020-010617 T 10 03 01

Mäntsälän kuntakehityslautakunta on pyytänyt Keski-Uudenmaan alueellisen vastuuseumeon lausuntoa Mäntsälän yleiskaavan luonnoksesta. Keski-Uudenmaan alueellinen vastuuseumeo on tutustunut luonnokseen ja sen aineistoon rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön vaalimisen näkökulmasta, ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Yleiskaavaluonnos on laadittu koko kuntaan, mutta aiempien päätösten mukaisesti Sälinkään-Soukkion osayleiskaava määrätään jäämään voimaan erityisellä määräyksellä sekä kyllä koskevat merkinnät jäävät merkitykseltään informatiivisiksi. Poikkeuksen muodostavat uudet hajarakentamisen mitoituseriaa- ja emätilalaskennan periaatteet, jotka ovat tarkoituksenmukaista ja tasa-arvoista uudistaa kerralla koko kuntaan. Taajamien kehittämisessä pyrkimys on tehostaa, täydentää ja tiivistää taajamien rakennetta, erityisesti rakenteen sisällä olevia rakentamattomia alueita.

Mäntsälän kunnan käynnissä oleva yleiskaavatyö on suunniteltu kaksivaiheiseksi. Mallin tavoitteena on luoda Mäntsälälle sopivan ketterä yleiskaavamalli, joka katsoo strategisesti riittävän pitkälle ja ohjaa kunnan kehitystä sopivalla tarkkuudella. Ensimmäisessä vaiheessa määritellään koko kuntaan tulevaisuustarkastelujen, arvokeskustelun ja analyysien kautta erilaiset vyöhykkeet ja asetetaan tavoitteet niiden maankäytölle, elinkeinorakenteelle ja ympäristön laadulle. Kyläalueiden rakentamisen ohjaus, jossa tutkitaan tilakohtaisesti rakentamismahdollisuudet, ratkaistaan toisessa vaiheessa kyläkohtaisten osayleiskaavojen laatimisen kautta. Työn aikana luodaan tärkeysjärjestys ja aikataulu näiden osayleiskaavojen laatimiselle. Toisessa vaiheessa keskitytään alueisiin, joilla tarvitaan tarkempaa maankäytön ohjausta ja suunnitellaan maankäyttöä asemakaava-alueilla ja kyläkeskuksissa. Yleiskaa-

15.12.2021

vassa määritetään uusiksi hajarakentamisen edullisuusvyöhykkeet, niiden mitoitusperusta ja emätilaperiaatteen soveltamistapa.

Yleiskaavatyötä varten laadittu kulttuuriympäristöselvitys kattaa koko Mäntsälä lukuun ottamatta tuoreen Sälinkään–Soukkion osayleiskaavan aluetta. Selvitys antaa tietoa Mäntsälän rakennetun kulttuuriympäristön kehityksestä ja eri osa-alueille ominaisista kulttuurihistoriallisista piirteistä, edesauttaa kulttuuriympäristöarvojen tasapuolista tutkimista koko kaava-alueella ja tarkentaa alueelta tehtyjä maakuntakaavatason selvityksiä. Selvitys tukee suojelutarpeiden määrittelyä kaavatyössä. Selvityksessä kiinnitettiin huomiota erityisesti kyläympäristöjen alueellisiin ja tilallisiin ominaisuuksiin sekä rakentamisen taustavaikuttajina oleviin yhteiskunnan ilmiöihin. Työssä tunnistettiin rakennetun kulttuuriympäristön historiallisia eli dokumentti- eli tietoarvoja sekä elämysarvoja, joita syntyy mm. ympäristössä olevasta jatkuvuudesta, tilallisesta vaihtelusta ja alueellisesta omaleimaisuudesta (paikan henki). Selvityksessä arvot ja suositukset on esitetty koko kunnan yleiskaavan tarkuustasolla ja maankäytön suunnittelua palvelevasti. Kyliltä valikoidut kulttuuriympäristön vyöhykkeet eli painopistealueet on luokiteltu kaksiportaisesti. Painopistealueet ovat kulttuuriympäristön historiallisen luonteen, ympäristötekijöiden todistusvoiman säilymisen ja maisemien eheyden kannalta muita alueita herkimpiä muutoksille ja vaativat kulttuuriympäristön osalta erityistä huomiota, ja joille rakentamista suositellaan ohjattavaksi rakennustapaohjein. Avainkohteet ovat yksittäisiä rakennetun ympäristön arvokohteita. Vyöhykeluokittelukuvauksessa yleisesti luonnehdittu myös kulttuuriympäristön herkkyyttä ja muutoksen-sietokyvystä kulttuurimaiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön näkökulmista.

Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausunto

Rakennettu kulttuuriympäristö

Yleiskaavatyötä varten laadittu kulttuuriympäristöselvitys antaa hyvän ja monipuolisen kuvan Mäntsälän kulttuuriympäristöistä. Selvityksen kohteiden rajaustapa, jossa tuodaan esille kulttuuriympäristöarvojen ydinalueet ja niitä tukevat tukialueet, poikkeaa hieman valtakunnallisten ja maakunnallisten arvoalueiden esitystavasta. Kulttuuriympäristöjen vyöhykeluokittelu, jossa alueet on eritelty yhtäältä ensisijaisesti kylän luonteeseen (ydinolemuksen) vaikuttaneen tekijän (tai tekijöiden) keskeisenä vaikutusalueena, ja toisaalta osoitettu toissijaisten tekijöiden vaikutusalue, jolla on merkittävyyttä historiallisen ilmiön kuvaajana tai maisemallisen vaikuttavuuden näkökulmasta, antaa museon näkemyksen mukaan hyvät lähtökohdat yleiskaavatason suunnittelun taustaksi

15.12.2021

ja tueksi, sekä jäsentää kulttuuriympäristöarvojen ja erityispiirteiden huomiointia suunnittelussa.

Kulttuuriympäristöselvityksen esittämät rajaukset on siirretty asianmukaisesti kaavakarttaan. Valtakunnallisesti ja paikallisesti merkittävällä rakennetulla kulttuuriympäristöllä on asianmukaiset kaavamääräykset, mutta maakunnallisesti merkittävältä rakennetulla kulttuuriympäristöllä tämä määräysosa jostain syystä puuttuu.

Lisäksi maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö km/rk-2 merkintää ei kartoilta löydy, vaan maakunnallisesti arvokkaat kohteet on esitetty paikallisesti merkittävinä kohteina km/rk-3 merkintänä. Tämä tulee korjata yleiskaavakarttaan, sekä antaa maakunnallisesti arvokkaille kohteille asianmukainen kaavamääräys.

Myös paikallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön arvojen tukialueen tarkempi kaavamääräyssiältö puuttuu merkinnöistä.

Yleiskaavaluonnoksen liitteessä Yhteenveto yleiskaavamerkinnöistä todetaan; ”teknisistä syistä merkinnät voivat esiintyä eri järjestyksessä ja merkinnät toistua hieman erilaisina”. Tämä merkintöjen erilaisuus aiheuttaa liian paljon tulkintaa. Nyt esimerkiksi määräysosassa kulttuuriympäristöaluekohteilla on merkintä km, kun puolestaan karttaosioissa kohteilla on merkintä rk. Tämä tulee synkronoida yhdenmukaiseksi.

Arkeologia

Arkeologisen kulttuuriperinnön merkitseminen yleiskaavaan oikein on tärkeää, koska kulttuuriympäristön kokonaisuuden vaaliminen vaikuttaa ennakoivasti maankäyttöön alueilla, joilla arkeologinen kulttuuriperintö edustaa ympäristön vanhinta kerrostumaa. Muinaisjäännösten rauhoituksen tunnetuksi tuleminen liittyy erityisesti maanomistajien oikeusturvaan. Jos muinaisjäännöksiä ei ole otettu kaavassa huomioon, antaa se virheellisen kuvan maankäyttömahdollisuuksista. Toteutuessaan tällainen kaava voi johtaa siihen, että muinaisjäännöksiä hävitetään lain vastaisesti.

Mäntsälän yleiskaavan 2050 suunnittelualueena on koko Mäntsälä. Kaksi vireillä ollutta osayleiskaavatyötä (Kirkonkylän osayleiskaava ja Ohkolan osayleiskaava) on sulautettu koko kunnan yleiskaavan laatimisprosessiin. Yleiskaavaluonnoksen selostusosan kolmannessa luvussa käsitellään lähtötietoja ja selvityksiä. Alaluvussa 3.9 ”Arkeologinen kulttuuriperintö” selostetaan yleiskaavahankkeeseen liittyvän 2019–2020 tehdyn inventoinnin tuloksia. Sivun 19 kartassa on esitetty ainoastaan 2019–2020 inventoinnissa tutkitut kohteet.

15.12.2021

Selostusosan kartta yhdessä luvun 3.9 tekstiosuuden kanssa muodostaa puutteellisen kuvauksen kaavoituksen lähtökohdista sekä Mäntsälän kunnan alueella sijaitsevasta arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Tekstiosuudessa on syytä todeta myös Mäntsälän muilla alueilla aikaisemmin tehdyt arkeologiset inventoinnit sekä Mäntsälän kunnan kiinteiden muinaisjäännösten ja muiden kulttuuriperintökohteiden kokonaisuus. Kunnan alueelta tunnetaan tällä hetkellä kaikkiaan 84 kiinteää muinaisjäännöstä ja 59 muuta kulttuuriperintökohdetta.

Sivun 19 kartassa tulisi sekaannusten välttämiseksi esittää ennemminkin kaikki kunnan alueella sijaitsevat arkeologiset kohteet. Kaavan selostusosaan on lisäksi tehty 2019–2020 inventoinnin perusteella johtopäätöksiä arkeologisen potentiaalin sijaintipaikoista Mäntsälässä, huomioimatta aikaisemmissa inventoinneissa ilmi tulleita muinaisjäännöksiä ja muita kulttuuriperintökohteita.

Mäntsälässä on tehty useita arkeologisia inventointeja, joista yleiskaavan kannalta merkittävimmät ja tuoreimmat tutkimukset ovat aikajärjestyksessä seuraavat:

2020. Mäntsälän yleiskaavan 2050 suunnittelualueen arkeologinen inventointi. Vesa Laulumaa.

2016. Mäntsälä Saari, Kaukalampi, Levanto ja Hautjärvi. Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi. Petro Pesonen.

2016. Mäntsälä Ohkolan yleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi. Johanna Rahtola.

2013. Mäntsälä Sälinkää ja Soukkio. Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi. Petro Pesonen.

2007. Mäntsälä Marjalan, Ohkolan ja Arola-Jokelanseudun osayleiskaava-alueiden inventointi. Akuliina Aartolahti

Selostusosan alaluvussa 6.8 todetaan: ”Muinaisjäännöksistä esitetään muinaisjäännösrekisteriin merkityt kiinteät muinaisjäännökset muinaismuistolain mukaisena suojelukohteena. Lisäksi esitetään erityisesti historiallisen ajan kohteita muun kulttuuriperintökohteen merkinnällä (smk).” Mäntsälän kunnan kiinteistä muinaisjäännöksistä noin 40 prosenttia ajoittuu historialliselle ajalle. Kaikki 59 muu kulttuuriperintökohde statuksella olevaa kohdetta ovat peräisin historialliselta ajalta. Museoviraston antaman ohjeen mukaan muusta kulttuuriperintökohteesta käytetään yleiskaavassa kohdemerkintää s.

15.12.2021

Selostusosan alaluvussa 7.13.6 todetaan, että Mäntsälän kunnan alueelta tunnetaan 83 kiinteää muinaisjäännöstä. Muinaisjäännökset esitetään taulukkona, jossa on vain 82 muinaisjäännöstä. Yhden muinaisjäännöksen poikkeama tekstiosuuden ja taulukkotiedon välillä johtuu siitä, ettei taulukossa ole mainittu kiinteää muinaisjäännöstä Vasaraisennummi (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000037995), joka sijaitsee Mäntsälän ja Kärkölän kuntien rajalla. Muinaisjäännös tulee lisätä taulukkoon koska sen aluerajaus sijoittuu osittain Mäntsälän puolelle.

Yleiskaavaluonnoksen laadinnan jälkeen on Mäntsälästä löytynyt yksi uusi kiinteä muinaisjäännös Sulkavanjärvi 1 (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000042271), joka on rautakautinen asuinpaikka. Alaluvun 7.13.6 muut kulttuuriperintökohteet on merkitty tekstiosaan ja taulukkoon oikein.

Yleiskaavaluonnoksen kartalta puuttuu suuri määrä kunnan alueella sijaitsevista kiinteistä muinaisjäännöksistä sekä muista kulttuuriperintökohteista. Karttaan ei ole merkitty kohteita Levannon, Hautjärven, Saaren, Kaukalammen, Sälinkään, Soukkion, Mäntsälän kirkonkylän, Herman Onkimaan, Ohkolan ja Sälinkään aleilta. Kiinteät muinaisjäännökset ja muut kulttuuriperintökohteet tulee merkitä yleiskaavaan aluemaisina, muinaisjäännösrekisterin rajausten mukaisesti.

Museoviraston ohjeen mukaan, kiinteät muinaisjäännökset merkitään yleiskaavaan kohdemerkinnällä sm (Muinaismuistokohde) käyttäen suojelumääräystä: ”Muinaismuistolaila (295/1963) rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Kohteen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Kohdetta koskevista suunnitelmista on pyydettävä Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon lausunto.”

Muut kulttuuriperintökohteet merkitään kohdemerkinnällä s. Merkintään liitetään määräys, joka on muotoa: ”Muu kulttuuriperintökohde: Alueella olevat historialliset rakenteet on säilytettävä. Suuremmista kohdetta koskevista suunnitelmista tulee neuvotella Keski-Uudenmaan alueellisen vastuumuseon kanssa”.

Yleiskaavaan merkittävät kiinteät muinaisjäännökset tulisi Museoviraston antaman ohjeen mukaan varustaa tunnusnumerolla, esim. sm-1, sm-2 jne. ja muut kulttuuriperintökohteet s-1, s-2 jne. Tunnusnumero viittaa luetteloon, jossa kohteet on varustettu vastaavilla numeroilla.

Lisätiedot

Juha Vuorinen, tutkija, puhelin: 310 36940
juha.h.vuorinen(a)hel.fi

Helsingin kaupunki
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

6 (7)

15.12.2021

Kulttuuriympäristötiimi, kulttuuriympäristöpäällikkö

Postiosoite
PL 17401
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kulttuurijavapaa-aika@hel.fi

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 16
Helsinki 17

Puhelin
+358 9 310 1060
Faksi
+358 9 310 36664

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
fi0680001200062637
Alv.nro
fi02012566

Helsingin kaupunki
Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

7 (7)

15.12.2021

Johanna Björkman
ts. kulttuuriympäristöpäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

Postiosoite
PL 17401
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kulttuurijavapaa-aika@hel.fi

Käyntiosoite
Aleksanterinkatu 16
Helsinki 17

Puhelin
+358 9 310 1060
Faksi
+358 9 310 36664

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
fi0680001200062637
Alv.nro
fi02012566